

Imatges i documents de les Enramades a Manresa a finals del segle XIX i inicis del XX

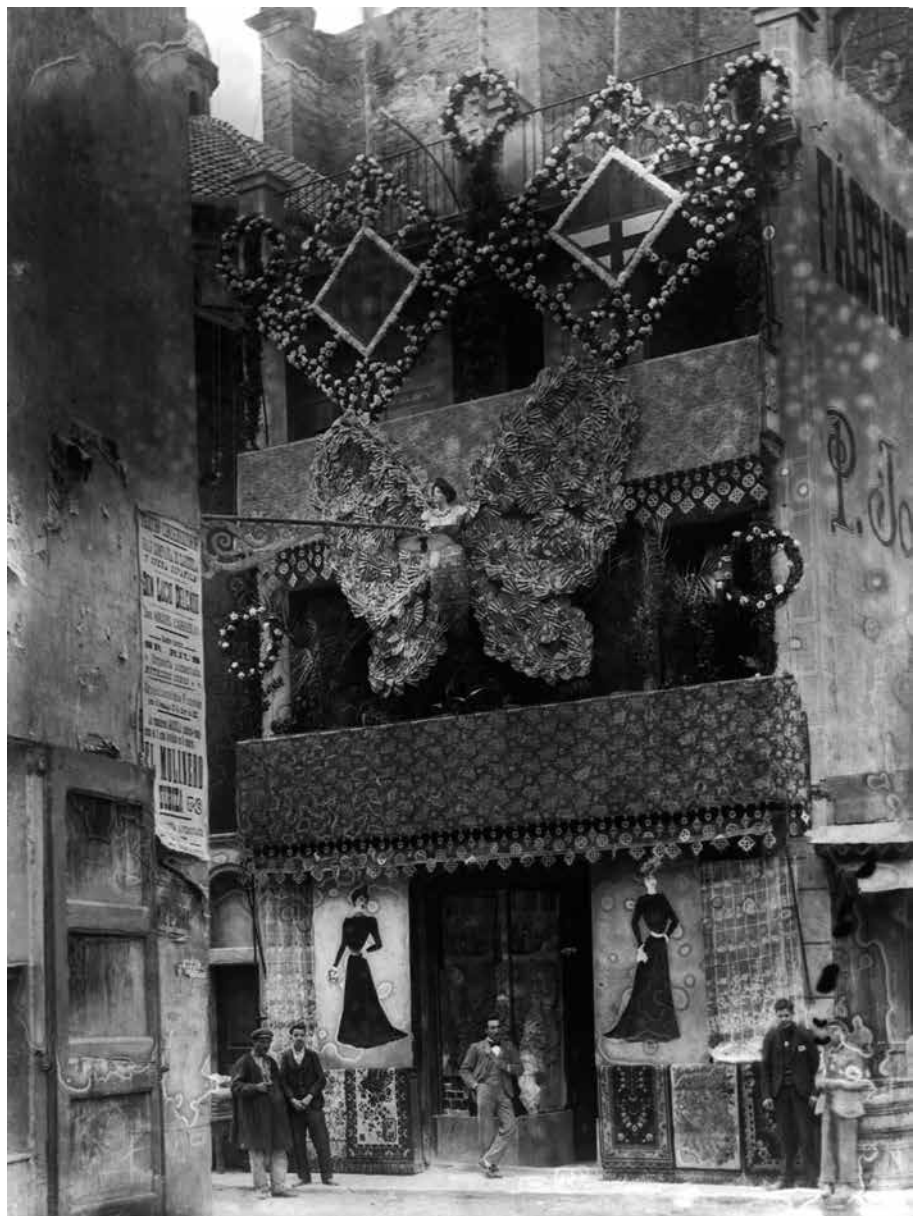
Marc Torras i Serra

Breu selecció documental de programes, impresos i fotografies de la festa de les Enramades celebrada en barris i carrers de la ciutat de Manresa i conservades a l'Arxiu Comarcal del Bages.

Des de finals de l'edat mitjana i fins a ben entrat el segle XX, el dia de Corpus era la festa religiosa més important de l'any, juntament amb el cicle de Nadal. Per aquesta raó, atès que era dia festiu i, també, l'època de l'any en què tenia lloc –a finals de primavera en què el bon temps hi acompanyava–, era una festa molt popular i amb actes i celebracions al carrer. Així, a Manresa i a les altres ciutats i viles de Catalunya la celebració del Corpus combinava els actes religiosos propis del dia –la missa solemne i una processó amb molta participació– amb actes i festes de caràcter popular com eren concerts, balls, castells de focs, etc.

A Manresa, l'acte principal de la festa, al voltant del qual es congregava bona part de la ciutat, era la processó, que estava encapçalada per la bandera de la ciutat, els heralds, els gegants i nans, hi assistia la corporació municipal precedida dels macers i hi participaven els diversos gremis i confraries de la ciutat, amb els respectius penons i estendards.

L'endemà de Corpus començaven les enramades, que al segle XIX ja eren considerades festa major del barri i tenien lloc durant la vuitada següent. Cada dia celebrava la seva enramada

Façana de la botiga de can Jorba engalanada en motiu de les enramades del barri de Sant Domènec de l'any 1902. Aquesta botiga era al carrer del Born, en una casa adossada a l'església de Sant Pere Màrtir. ACBG. Lluís Cornet i Vivar

Enramada del carrer Sobrerroca a inicis del segle XX. Al davant de la primera casa que es veu a la dreta és on hi ha el Pou de la Gallina. ACBG. Col·lecció d'imatges

un barri diferent i, per aquest motiu, els carrers i places del barri s'engalanaven amb serrells, banderes, domassos i fanalets i s'enramaven amb branques d'arbre i arbusts. L'ornamentació es completava amb banderes, domassos, flassades i cobrellits que es penjaven de balcons i finestres.

En el cas de Manresa, les primeres notícies escrites que tenim sobre les enramades són de finals del segle XVI i començaments del XVII, quan els carrers van començar a competir entre ells per veure quin s'engalana amb més flors i branques de boix, heura, gines-ta i altres plantes i, ja a mitjan segle

XVII, amb papers i fanals de colors. Al mateix temps, es van començar a fer processons pels barris, primer amb la imatge del patró corresponent i, cap a finals del segle XVIII, ja amb el Santíssim.

A finals del segle XIX i inicis del segle XX els barris que celebraven les enramades eren els següents: el divendres, el barri de Santa Llúcia, la processó de la qual sortia de l'església de Sant Ignasi i, des de 1877, el dels els Infants, Puigterrà i la carretera de Vic. Dissabte, el barri de l'Hospital, la processó de la qual sortia de l'església de Sant Andreu; el carrer Sobrerroca i

el Remei. El diumenge tenien lloc les enramades de les Escodines, amb la processó que sortia de l'església de Sant Bartomeu i, des de 1878, les del Carme, la processó de la qual sortia de l'església del mateix nom. El dilluns era el dia del barri de Sant Miquel i de la plaça Major, amb la processó que sortia de l'església de Sant Miquel. Dimarts se celebraven les enramades del carrer Nou i Sant Domènec, amb una processó que sortia de l'església de Sant Pere Màrtir. Dimecres tenien lloc les de Sant Francesc, la processó de la qual sortia de l'església del mateix nom, i el carrer Vilanova i, ja per acabar

Enramada de la Plaça de l'any 1915. Per una crònica publicada al diari "El Pla de Bages" del 7 de juny de 1915 podem saber que dins dels actes de la festa es va organitzar un concurs de penons que, al migdia van desfilat en comitiva pels carrers del barri. El diari ens explica "El primer era l'escut de Manresa format amb papers i l'últim, a una cara hi havia sant Miquel i a l'altra santa Llúcia. Alguns dels pendons demostren la iniciativa i gust, en l'ordre humorístics, dels seus autors, i adequats cada un al carrer que el presenta. En el dels Drets, hi ha dos homes geperuts i contrafets; el de la Sabateria un mostruari de sabates penjades, el de Botí un embut i dues botelles; el de la Plaça un ull de col, dues lletugues d'escarola i dues taronges per borles, i així es caracteritzaven alguns d'altres". La desfilada va sortir del parc de la Seu, moment que recull la fotografia i va recórrer diversos carrers del barri. ACBG. Ajuntament de Manresa, fotografia: Gomis.

la vuitada, el dijous se celebraven les enramades al barri de les Caputxines, amb la processó que sortia de l'església del convent de les caputxines.

A la dècada dels anys 10 del segle XX es van fusionar les enramades de la Plaça, de sant Miquel i de Santa Llúcia en una de sola, sota el nom d'enramada de la Plaça, que se celebrava el dilluns.

El programa dels actes que se celebraven amb motiu de les enramades presentava molt poques variacions entre els diversos barris i carrers i es podria resumir en, al matí un passacarrer pel barri, amb la imatge del patró, els administradors de l'enramada i, en

alguns casos, una banda de música; cap al migdia, missa a l'església o capella del patró del barri; una trona abans o després de la missa –això només en alguns barris- i una processó pels carrers i places del barri a la tarda, abans o després de la qual –segons el barri– s'organitzaven jocs per a la quitxalla (trençar l'olla, curses de sacs, cucanya, agafar pomes d'un cubell ple d'aigua, etc.). La jornada de festa acabava al vespre amb balls públics i sardanes al mig dels carrers o de les places. Al llarg de tot el dia es podia arribar a cremar força pirotècnia i, en alguns casos, els gegants de la ciutat

participaven en el passacarrer del matí o la processó de la tarda.

Aquest esquema d'organització de les enramades es va mantenir amb poques variants des de finals del segle XIX fins a la segona meitat del segle XX. Cal destacar com a fet remarcable que de totes les processons les més solemnes eren les de l'enramada del barri de l'Hospital, atès que l'alcalde, com a patró de l'Hospital de Sant Andreu, era l'encarregat de portar el penó principal i hi participava acompanyat de la corporació municipal i la del barri de les Caputxines a que hi assistia la corporació municipal, precedida dels

Fotografia de la carretera de Vic per les enramades de l'any 1943. Tot i que aquesta imatge és posterior a l'època que descrivim, hem de suposar que a les enramades de finals del segle XIX i començaments del XX, la carretera de Vic deuria presentar un aspecte similar, enramada amb branques i engalanada amb serrells de paper. ACBG. Francesc Brunet

DIA 15

La Comissió de festejos suplica a tots els veïns, que engalanin els balcons amb cobre-llits, en senyal de la gran festa que se celebra.

A les set del matí.-Els tabernacles de Sta. Lúcia i Sant Miquel, acompanyats de reputada orquesta farán la

VISITA ALS VEÏNS

A les dotze.- **MISSA** aplicada en sufragi de les ànimes dels veïns difunts, que se celebrarà a la Basílica de la Seu amb acompanyament d'orga.

A les tres de la tarde.-

Gran trencadissa d' olles, Enfilament d' agulles, Xocolates, Conferències telefòniques, Concurs de carretóns, Carreres de galledes, Cigarettes fresques, Mitja pela fredida, Globos aerostàtics de totes menes, tal farás tal trobarás, tres d' aquesta fan un sou i el darrer tanca la porta

A les sis de la tarde.-Les cases mes curioses del veïnat comensaràn a escombrar el carrer per quan passi la Professó.

A dos quarts de vuit.-Sortirà de la Basílica de la Seu la

SOLEMNE PROFESSO

i aquesta Comissió suplica als seus apreciats conveïns la assistència i així podrà veure correspostos els esforços per el lluiment d' una festa que a tots ens honra.

A les nou (si no plou). - Hi haurà una gran gentada que **serà trepitjada, espentejada, empolsagada, il·luminada, enmusicada, enlegroïada, engrascada, fastiguejada, reposada, cansada, desvetllada, endormiscada, aprofitada, badoquejada, esbojorrada, assiensada, escorreguda, adormida, apagada; i les DOTZE DE LA NIT**

RETIRADA

Programa dels actes de l'enramada de la Plaça dels primers anys del segle XX, extret del cartell anunciador.

Enramada de Sant Miquel

CARTELL de las festas ab que los Administradors d' aquest barri obsequiarán a los veñins en particular y a Manresa en general;

DIJOUS, dia ter. de jany-Festivitat de **Corpus**. Seguint la tradicional costum, s' honrarà a la professó d' aquest dia, ab l' assistència de nostre Excel·l. Patró, Sant Miquel.

DIUMENGE dia 4 - Vigília de la Festa. Un acordador brandeig de campanas a càrrec del agríasta de Sant Miquel, (4) Mingu, recordarà als veñins, l' aproximació de la gran festa.

DILLUNS dia 5. A trench d' aube, una nombrosa banda de cornetas y tambors sonarà en moltíent a tot lo veñinat, convidantlo a de'condirse.

Seguidament, los jovenets encarregats del ornament dels carrers, balcones y plassas, comensarà sa tasca engalanant una y altres ab banderes, rams, pabellons y demés trastos que la comissió te en diposit.

Se posa en condeciment dels veñins, que després de guarnits los carrers, poden fer beguda si es que t'uen gana y quecom per ferho.

A las vuit del matí sortirà la **PASSADA** a recorrer lo curs de la professó amenant l' acte una rasonada y llúida cobla composta de cincuenta professors.

A las deu tindrà lloch en l' iglesia de Sant Miquel, un **OFICI** ab música, y ab exposició de sa Divina Magestat.

A las dotze se dispararà en diversos punts del barri, **trastres y pastrejos** **TRONADAS**, lo que 's posa en condeciment del veñinat a fi d' evitar desgracias personals y trencadissa de vidres.

Després de dinar se donarà comens a los **JOCES DE SORTIJA**, pera quinze festas, evita la comissió als deus arribas de fruita variada y madura, un còmput d' olles plenes de magre, mitja grossa de paellas fumadas y un capital de tres... pessetas filipinas.

PROFESSÓ

Sortirà de l' esmentada iglesia de Sant Miquel a las set del vespre, portant lo penó principal, l' honor veñí y compatriá D. Andreu Pons y Santacreu.

FUNCIÓ PER LA NIT

Entrada la professó, lo veñinat se permès des' d' urne de poguer sopar, com y en la forma que tinga per convenient, a fi de reparar las foras perdudas.

A las nou, se comensarà lo **litroieg** ab alguns **uñers de cubeta** disparant en diferents punts del barri; mes com s'igna que aquestos solen tenir alguna brema pesada, se prendrà la precaució de posarlos camitadors a fi de garantir la seguretat dels transeunts. Lo que no podrem evitar serà alguna qu' altre empena al encendrer: los variats trams de focs d' artillci en las plassas y carrers d' aquest barri.

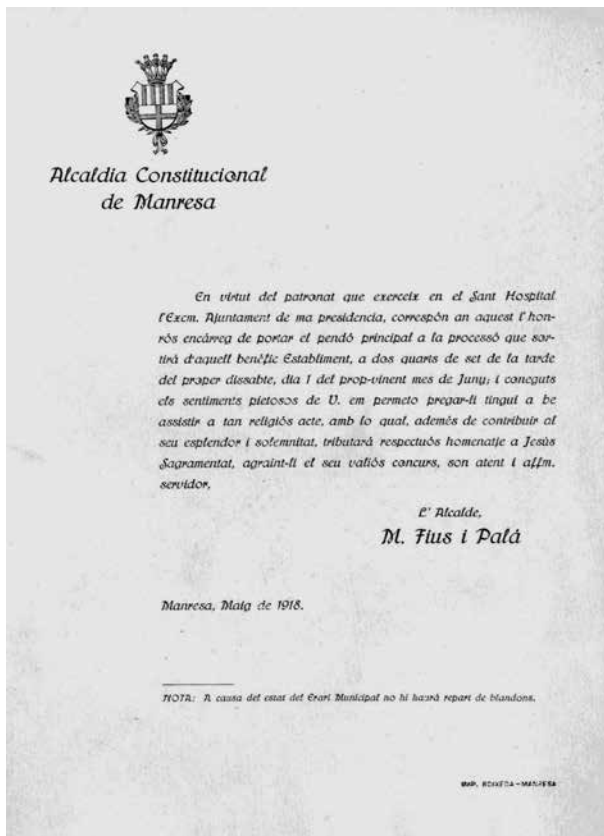
Per fi de festa convidem a totes las **fadrinas, fadrins** y demés que siguin per intereixer, a unirse las **fronteras** si es que vulgin pendrer part als **BALLS** de cobla y d' orga, abont podrán lluhir sa agilitat al compás del **álrocs wals**, **gronxadors americana** ó demés balls, ab que 'l jovent distrau lo mal humor del treball y per las noves es l' esport qu' existeixen pera poguer canviar d' estat, per lo tant animarse, que 'l temps comvida y.... passen alts.

Manresa 31 maig de 1890.

La Comissió.

Nota: La comissió jurga a tota los veñins, se serviran pagar los donacions a l'alcaldia avans de la setida del Sant, y se 'n retira las pessetas la professó. Al mateix temps, se posa a condeciment dels interessats que al entrar la professó se servirán la penó per lo vinent any.

Cartell-programa anunciador de l'enramada del barri de sant Miquel de l'any 1899.

Cartes de convid a l'assistència a les processons de diverses enramades, enviades pels encarregats de dur el penó, que les adreçaven a amics i coneguts per tal de fer que la processó fos més concorreguda i solemne. Sempre es tracta d'una persona destacada del barri, o amb una certa relació amb el mateix, tret del cas de les enramades de l'Hospital, on l'encarregat de dur el penó a la processó sempre era l'alcalde, en tant que president del patronat de l'Hospital.

gegants de la ciutat. Tot i això, la més famosa i de més participació era l'enramada de les Escodines, possiblement degut al fet que s'esqueia en diumenge i pel caràcter popular del barri.

En un altre aspecte, cal remarcar que, com podem veure en els cartells i fulletons que reproduïm, en alguns casos la seriositat i rigorositat dels actes religiosos, que moltes vegades comptaven amb la presència d'autoritats, contrastava directament amb les ganes de diversió, la ironia i, a vegades, la irreverència que es pot copsar en la manera d'anunciar o presentar els actes de caràcter popular. En aquests casos,

també cal dir que, ja des del segle XIX, quan els diaris i els anuncis públics eren majoritàriament en castellà, molts dels cartells anunciadors amb el programa les enramades estan escrits en el català prenormatiu que es parlava a la ciutat. Sens dubte, això es feia amb la intenció de fer-los més entenedors, propers i atractius a les classes populars a qui anaven adreçats, i d'aquesta manera fer augmentar la participació en els actes festius i de carrer.

Amb el temps, les enramades van anar perdent importància i es van deixar de celebrar fins a quedar només les de les Escodines, que a inicis del segle XXI

continuen mantenint la vitalitat i força d'èpoques passades.

A l'Arxiu Comarcal del Bages es conserven diversos programes, impresos i fotografies, que ens mostren com eren les enramades dels barris i carrers de la ciutat i de la participació de què gaudien. Així, a través d'una petita selecció documental que presentem en aquest article, podem veure la vitalitat de l'organització veïnal de l'època i com, amb uns migrats recursos econòmics, s'organitzaven unes festes populars i molt participatives.

†

ENRAMADA DE PUIGTERRÀ

Habem rebut del veí de aquest barri la quantitat de dos rals, com a limosna per atendre als gastos de la enramada y cera per acompanyar al Santíssim Viàtic.

Manresa, Maig de 1893.

Lo Depositari,

Pere Oliveres

NOTAS.—No 's podrà disposar de las caixas de la cera, en cas de necessitarlas, si no s'han satisfet los dos rals.

Ditas caixas, l' una està en poder de Pere Oliveres, Puigterrà de baix, número 20, y l' altra en poder de Joan Torras (a) Boveret, Puigterrà de dalt.

IMP. DE SANT JOSEPH.

†

ENRAMADA DE SANT DOMINGO

Rebut del veí d' aquest barri, la quantitat acostumada per atendre als gastos de l' enramada y cera per acompanyar al Santíssim Viàtic.

Manresa, Juny de 1909.

El Receptor,

Dtor. Isidro Vilar, Lbre.

NOTAS.—No 's podrà disposar de les caixes de la cera, (dat cas que 's necessitin) si no s'ha satisfet l' acostumada quantitat.

Ditas caixes es trobaran a las casas següents: Anton Quintana, Carrer Nou, n.º 34, tenda.—Joan Bohigas (a cala Manyana). Muralla de Sant Francisco, n.º 25, tenda.—Jacinto Sobrebals (a cal Nofre), Carretera de Cardona, n.º 2, tenda.

Imp. Abadal

✠

Enramada de Sant Francisco

S'ha rebut del veí d' aquest barri, la quantitat de 0'50 Ptes. com a limosna per atendre als gastos de la enramada i de la cera per acompanyar al Santíssim Viàtic als malalts.

Manresa, Juny de 1920.

ELS ADMINISTRADORS.

NOTA: Dita caixa està dipositada a casa de Lluís Ferrer, Plassa Culsi-na, (tenda de comestibles).

Imp. Boixada.—Manresa

Rebut dels donatius que els veïns aportaven per a poder fer front a les despeses d'organització de les enramades.

ENRAMADA DE SANTA LLÚCIA

ESTAT DE COMPTES

que 'ls Administradors presenten
per la satisfacció de les persones que contribuïren ab ses llimosnes

RECAUDAT	GASTOS
Les comissions. . . . . 96'20 pessetes	Per la cera segons factures. . . . . 78'70 pessetes
En la passada. . . . . 51 "	Als portadors de la Santa. . . . . 16 "
TOTAL. . . . . 147'20 "	Per convidar als veïns a la professó 1 "
RESUM	Per repicar. . . . . 1 "
Recaudat. . . . . 147'20 pessetes	Per la música. . . . . 42 "
Gastos. . . . . 143'70 "	Impressió y repartó dels estats . . . . . 5 "
Existència en caixa. 003'50 "	TOTAL. . . . . 143'70 "
(En poder de D. Miquel Perramón).	
Manresa, juliol de 1903.	
La Comissió.	

NOTA.—La caixa de la cera y a llista dels donatius a casa Narcís Plá (a) Xich del Forn.

Estat de comptes de l'enramada de Santa Llúcia de l'any 1903. L'organització de cada enramada anava a càrrec d'una comissió formada per veïns del carrer o del barri, que recollien diners dels propis veïns als quals, un cop acabada l'enramada, passaven els comptes de la seva gestió.

Enramada de la Plassa

Estimats conveïns: aquesta Comissió, que de sobres te demostrat la fé i entusiasme amb que treballa per la festa, suplica una mica de bona voluntat, paga, que apesar de fer un caldó clà, a lo menos ens anima, creguts de que el número de sebes es mes gran.

¡Mireu que aixó de fer pessigolles a una persona i per les gracies vos dongui un raig de... francament n'hi ha per tirar el plat en l'aire i si's trenca, alabat sia Deu!

¡Be! aném el grà que's fa tart!
Dia 6 vigília de la festa:
A les 12; les campanes de totes les iglésies de la circumscripció aixecarán la veu vers al Cel i qui sab si destorbarán el son a Sant Pere, resultant després que fassi ploure i no puguin fer la professó de les Escodines.

Aquest any no's farà el pregó perquè no se sab que's va ficar a dintre de la trompeta del cridador.

De la Tronada, potser s'en cuidin les bromes, que si están prou de broma, fins ens apedregarán.

A les 12 i mitja: La grandiosa generació que sortirà del Passeig per anar a llurs llars es toparà amb la grandiosa concurrencia de Missa darrera de la Basilica de la Seu i embussarà el carrer, de Sant Miquel.

Un jove escardalenç, vestit a la *dernière* que portarà el cap arreglat per un jardiner, farà una dotzena de saludos i arreglarà el con flicie dient:

«Los matrimonios deben ir con paso lento».

Dia 7
A les 7 del matí: tot el veïnat en pés posarà cobrellits als balcones en senyal de festa.

A les 8: Sant Miquel i Santa Llúcia farán la visita acostumada.

A les 10: Ofici en l'iglésia de Sant Miquel.

A les 12: Missa en sufragi dels veïns difunts, en la Basilica de la Seu.

A les 12 i mitja: La Comissió no perdonarà gastos de cap me

na a fi de que no se la pugui tatxar de raquítica, ha organitzat una

Grandiosa carrera de CERCOIS de fasta de ferro de llauana i de joncs

4 espeterrants premis en metàlic i un Diploma.

PREMIS	
Primer	DOS pessetes i Diploma
Segon	UNA i MITJA pessetes
Tercer	UNA pesseta
Quart	MITJA pesseta

Itinerari
Sortida: Baixada de la Seu.—Galcerà—Andreu—Codinella.—Santa Llúcia Drets.—Sobrerroca.—voltar la plassa Major.—Beatas.—Pujada del Carme.—Pedregà.—volta a la plassa del Oim.—Carrer de San Miquel.—al arribar a la plasseta del Esclopé, cap al carrer de Botí i trencar pel passatge del Pedregà per sortir al carrer de San Miquel i parar davant l'Administració del Gas, ont acaba la Cursa i serán entregats els premis als guanyadors.

NOTA IMPORTANT: Se suplica als Camions, Automovils, Cotxes, Tartanes, Carretons i demés tránsit rodats, s'abstinguin de passar per els mencionats carrers durant el temps de les corrandes, a fi d'evitar un dia de mitj dol a la ciutat

Els guiadors de cercois podrán esser des de 7 a 50 anys.
Les criatures desde 85 a 95 anys no'ls será permés pendre part en la cursa cercolera que no portin un certificat facultatiu demostrant la capacitat legal i la reducció de forces per les corrandes.

Tots els corredors deurán inscriuriers, avants de les corrandes a fi de rebre cada un, el carnet per acreditar que han fet el curs que marca el Reglament, si volen obtenir algun dels premis.

(Per els Carnets a l'Admció. del Gas)
A les 3 i mitja: Gran trencadissa d'olles i escurament de paelles en diferents llocs del barri.

A les 7 i mitja: Sortirà la professó de la Basilica de la Seu, recomenant als veïns la assistència.

A les 10 de la nit: Balls, Concerts i jocs de prendes en diferents punts del barri.

A les 12 de la nit: L'Angel de la Són—entra en una cambra—ont veu uns ulls blaus—desvetllats encara.—L'Angel sab cansóns—que no sab cap mare—que porten als ulls—la son mes manya.

Imp. Españ. - Manresa

Enramada de la Plaza

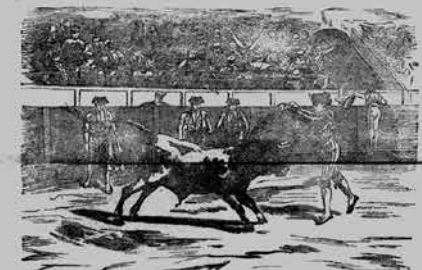
RECONTEZIMIENTO
TAUROFILO
para mañana, 26
del que corre
a laz 4 en punto

Zi el tiempo no lo impide y... zin permiso de la Autoridaz competente, serán capeadoz, banderileadoz y metadoz de fátigo.

DOZ-muy requete preciozoz badajos-DOZ (digo... badejos)

de la sin igual ganadería Cantares-zuqui del barrio, con diviza gruega y zelesta.

La badejada, zeri prezidiada por lindizimas y la mar de preziozas mozas santaluzianaz, laz culaz luzirán loz tipicos mantonez de Manilla y florez zetra-entuziaz.

Cuadrilla

EZPADAZ: Ignaziozillo Bosko, **Gordo;** Salvadorzillo Vallo, **Melón;** **SOBREZALIENTEZ:** Ignaziozillo Barrio, **Coajo;** Luizillo Maravillero, **Zapato.**—**SARANDILLEROZ:** Ignaziozillo Vilado, **Cazado;** Franziski Berengüero, **Panzudo.**—**PICADOREZ:** Pepillo Zalomon, **Molino;** Franziski Rovionzillo, **Paxizero.**

PUNTILLERO: Antoñiko Esparvero, **Gordo**

TROMPETERO: Antonino Buguñano, **Droguzillo.**—**ALGO-OL:** Ramonillo Puig-hermano, **Betalero.**—**AZIZTENZIA FA-GUL-TATIVA:** Bernardo del Bozquecillo, **Par-Alra.**

El extraordinario gaxto en la construcción de la plaza, la contrata de afamadoz matadorez y la adquisición de los coruá-pedoz de acreditada marca, obligan a la Empresa a zeñalar loz zigüeteros y extraordinarios precios:

Zuelo que torre—Pazienza—Mala uembra—Gratiz

El timbre a cargo del público soberano.

ADVERTENZIAS: Se observarán con todo rigor las prevenzionez que la Autoridaz tiene dictadaz para la corridaz.

Zi una vez empezada ézia, tuviese que zuspenderse por yuvia u otro accidente ajeno a la voluntaz de la Empresa, el público no tendrá ningún derecho a reclamación.

Cazo de inutilizarse algú maestro de la cuadrilla, el público, no tendrá derezcho a demandar que ze sustituyere por otro que no zea el Deu.

Entrada al zuelo, por el cantón Cantarero.

Entrada a la zuebra, por el cantón Meruzero.

Por la Empresa

El Carbonero

Cartells anunciadors de les enramades de la Plaça dels primers anys del segle XX. En tots dos casos es pot veure les ganes de fer gresca pròpies de la festa popular, que arriba a ironitzar amb els noms de diversos veïns del barri que apareixen en el cartell, farcit de catalanades, en què s'escarneix un anunci de toros.